

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 12

*Матеріали X Всеукраїнської
науково-практичної конференції
“Історія, сучасність, зарубіжний досвід”
м. Київ, МАУП, 6 листопада 2014 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2014

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 8 від 24.09.14)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук., проф.;
А. А. Ізнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
О. В. Баєва, д-р біол. наук., проф.;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук., проф.;
В. Б. Захожай, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук., проф.;
К. В. Муравйов, канд. юрид. наук., доц.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Л. В. Романова, д-р екон. наук, проф.;
В. Є. Сафонова, д-р екон. наук;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соц. наук, проф.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук., проф.

Матеріали подано в авторській редакції.

Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 12: Матеріали Х Всеукр. наук.-практ. конф. “Історія, сучасність,
зарубіжний досвід”, 6 листоп. 2014 р. / редкол.: А. М. Подоляка (голова)
[та ін.]. — 2014. — 460 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано статті учасників науково-практичної конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

Климчук М. М. Перспективи імплементації альтернативної енергетики з метою упередження паливно-енергетичного колапсу в Україні 242	Ткачук І. Я. Участь населення у вирішенні соціально-економічних проблем..... 276
Столярова Т. О., Одинець В. А. Особливості комп'ютерного моделювання макропоказників соціально-економічних процесів в умовах невизначеності..... 244	Сімак Я. К. Впровадження системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні..... 279
Бовш Л. А., Марченко С. М., Бовш В. І. Реінжиніринг бізнес-процесів підприємств готельного бізнесу в сучасних умовах..... 247	Щербінський О. В. Сучасні реалії та нові вектори розвитку малого бізнесу в Україні 282
Кобрицький В. В., Несвященко К. С. Актуальний стан і перспективи розвитку українських портів..... 251	Корсак К. В. Українська ідея для XXI століття 285
Тімко Н. І. Фінансова стійкість банківської системи в умовах макроекономічної нестабільності: оцінка та шляхи підвищення 254	Юник Д. Г. Завадостійкість управлінців персоналом: концептуальний аспект та перспективні напрями розвитку 289
Кісілевич-Чорнойван О. М. Норми міжнародного інформаційного права в сфері протидії інформаційному тиску: міжнародний та європейський аспекти 258	Колтаков В. М. Некоторые понятийные проблемы образования и науки..... 293
Золотаревський А. В. Механізм створення стратегії економічного розвитку організації в умовах світової політичної та економічної нестабільності 262	Бірдус Л. В. Системні реформи у сфері вищої освіти України 298
Бігдаш В. Д. Удосконалення фінансових механізмів банківсько-страхової інтеграції в Україні в умовах політичної та економічної нестабільності 266	Лісовський П. М. Освіта та наука як ціннісно-смісловий формат мудрості 302
Корецька О. В. Теоретичні основи дослідження конкуренції в контексті становлення української державності 269	Бондар Ю. В., Шестак М. Л. Вплив інформаційного середовища на світові інноваційно-інвестиційні процеси: стан науково-методологічного дослідження 304
Бурсов Р. В. Критерії оцінки технологічного рівня промислових підприємств 274	Руль Ю. В. Перспективи просумпції у приватній освіті 306
	Руль Ю. В., Кулик М. С. Освітня розумова діяльність та вплив на неї фаз місяця..... 308
	Найдьонов І. М. Ефективний педагогічний менеджмент — основа компетентності спеціаліста..... 313

НОРМИ МІЖНАРОДНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА В СФЕРІ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ТИСКУ: МІЖНАРОДНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ АСПЕКТИ

Становлення і розвиток української державності, вип. 12, с. 258–261

Найважливішим завданням системи міжнародного права є забезпечення миру, стабільності та поваги прав людини. Зважаючи на наростаючі негативні світові процеси та необхідність дотримання балансу прав й інтересів окремих держав і міжнародної спільноти в цілому, все більш нагальною в даній сфері стає потреба у виробленні нових міжнародно-правових стандартів регулювання суспільних відносин, пов'язаних зі спробами інформаційного впливу на державу, суспільство і окремого індивіда, тобто підняття на якісно новий рівень правового регулювання питань інформаційної безпеки.

Інформаційна безпека — явище багатогранне і багатоаспектне. Її проблема ґрунтується на фактичній залежності усіх сфер життєдіяльності суспільства і держави (економіки, політики, науки, культури), забезпечення національної і міжнародної безпеки від нормального обміну інформацією, надійного функціонування інформаційних і телекомунікаційних систем, технологій і засобів.

Саме безпека на інформаційному рівні часто має пріоритетне значення, оскільки вона в значній мірі визначає, з одного боку рівень захищеності і, як наслідок, стійкості, основних сфер життєдіяльності суспільства по відношенню до небезпечного інформаційного впливу, а з іншого — інтенсивність розвитку суспільства в тій чи іншій сфері за рахунок ефективного використання накопичених людством знань [1, с. 11–12]. А в світлі останніх подій, які відбуваються в Україні, перед кожною країною в європейському регіоні досить гостро постало питання створення більш ефективної системи інформаційної безпеки як на національному рівні, так і на міжнародному.

Не останню роль в цьому відіграє встановлення та закріплення спеціальних принципів міжнародного інформаційного права. Однак, якщо роль та юридична сила загальних принципів міжнародного права ні в кого не викликає сумнівів, то зі спеціальними принципами міжнародного інформаційного права не все так однозначно.

Наразі не існує єдиного, або хоча б декількох нормативних актів, які б встановлювали перелік та чітко формулювання спеціальних принципів міжнародного інформаційного права (далі МІП). Частину даних принципів фахівці з міжнародного права виводять із Загальної Декларації прав людини 1948 р. та Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р. (принцип попередження і припинення розповсюдження зі своєї території ідей, які засуджуються міжнародним співтовари-

ством; (ст. 20); принцип протидії держав розповсюдженню на своїй території ідей, які заборонені міжнародною спільнотою і представляють собою загрозу державній безпеці, суспільному порядку здоров'ю і моральності населення (ст. 19); принцип забезпечення вільного доступу населення до засобів масової інформації (ст. 19); принцип (право держав) розвитку державами своїх інформаційних інфраструктур для досягнення своїх політичних, економічних і культурних цілей (ст. 1), інші — з численних міжнародних актів міжнародних організацій (наприклад, в Європейській конвенції про транскордонне телебачення від 5 травня 1989 р., Заключному акті НБСЕ 1975 р., Декларації про основні принципи, які торкаються вкладу засобів масової інформації в укріплення миру і міжнародного взаєморозуміння, в розвиток прав людини і в боротьбу проти расизму та апартеїду та підбурювання до війни 1978 р., Резолюції № 1 Ради Європи 1997 р. “Вплив нових комунікаційних технологій на права людини та демократичні цінності” тощо), більшість з яких має рекомендаційний характер. Однак, як відмічає професор Г. М. Вельямінов, ці норми “soft law” створюють підґрунтя для законного прийняття країнами відповідних нормативних актів чи вчинення дій, які б були неправомірними за відсутності рекомендаційної норми [2, с. 83]. Таким чином, поступово, із накопиченням певного масиву міжнародної практики, створюються міжнародні звичаї в галузі регулювання інформаційної сфери, які в свою чергу вже будуть загальнообов'язковими.

Практика показує, що спираючись на загальновизнаний принцип свободи і плюралізму ЗМІ (для надання видимості легальності), деякі країни поширюють недостовірну, перекручену та наклепницьку інформацію, чим порушують цілу низку спеціальних принципів МПІ, а зважаючи на сучасний рівень розвитку технічних можливостей і маніпулятивних технологій, це може нанести серйозні збитки іншим країнам.

Виходячи з вищесказаного, в останній час часто постає питання, чи напрацьовано достатній обсяг міжнародної практики для визнання *vis obligandi* (обов'язкової сили) за вимогами, щодо обов'язку держав здійснювати контроль за діяльністю національних ЗМІ, які поширюють ідеї та відомості за кордоном, а також вимогам, щодо обов'язку попередження і припинення використання засобів масової інформації для образливої чи ворожої іншим державам пропаганди і для втручання в їх внутрішні справи, та вичленення їх у спеціальні принципи МПІ. Дане питання досить серйозне, оскільки є одним з аспектів забезпечення інформаційної безпеки на усіх рівнях (локальному, регіональному та глобальному).

Як вже було сказано, інформаційна безпека — явище багатогранне та багатоаспектне. Одним з таких аспектів виступає створення ефективного (підвищення ефективності) стану та умов захищеності інформаційного середовища суспільства, держави та особи за яких не допускається (чи мінімізується) нанесення шкоди їхнім інтересам внаслідок ведення інформаційного тиску/інформаційних війн.

Міжнародними актами визнається, що засоби масової інформації будь-якої країни можуть захищати той спосіб життя, політичний і соціальний порядок, які існують в їх країні, виражати свою точку зору з приводу тієї чи іншої події. Проте, інформація не повинна носити наклепницький характер, викривляти реальні факти, бути вирваною з контексту тощо. Одразу постає питання: які дії на законних підставах відповідно до міжнародного права може прийняти країна для захисту від інформаційного тиску (інформаційної війни) та мінімізації наслідків такого тиску (війни)?

Окрім Загальної Декларації прав людини 1948 р., Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р. та Конвенції про міжнародне право спросту-

вання 1952 р., до цих пір на міжнародному рівні не прийнято жодного глобального юридично обов'язкового акту в цій сфері. Так, на 60-й сесії ГА ООН планувалося прийняти проект міжнародної конвенції з міжнародної інформаційної безпеки. Проблема не ухвалення документу пов'язана з неузгодженістю позицій групи урядових експертів з таких питань, як практичні заходи з попередження розробки, виробництва, використання та поширення інформаційних озброєнь в рамках глобального режиму міжнародної інформаційної безпеки. [3, 42].

Серед актів “soft law”, можна відзначити Декларацію ООН про основні принципи, що стосуються вкладу засобів масової інформації в зміцнення миру та міжнародного взаєморозуміння, в розвиток прав людини і в боротьбу проти расизму й апартеїду та підбурювання до війни (1978 р.); Резолюцію ГА ООН 127(II) 1947 р. “Неправдива та перекручена інформація”, Резолюції ГА ООН 53/70, 54/49, 55/28, 56/19, 57/53, 58/32, 59/61, 60/45, 61/54, 62/17, 63/37, 64/25, 65/41, 66/24, 67/27 та 68/24 (де серед іншого підкреслюється необхідність попередження використання інформаційних технологій в злочинних чи терористичних цілях) “Досягнення в сфері інформації та телекомунікації в контексті міжнародної безпеки”. Ці акти дають підстави країнам вводити певні обмеження та відповідальність за протиправні діяння в інформаційній сфері не порушуючи при цьому своїх міжнародних зобов'язань.

Якщо взяти європейський регіон, то пріоритетними цілями політики в сфері інформаційної безпеки (ЄС, РЄ, НАТО та ОБСЄ) є захист цілісності інформації та інформаційних систем, гарантування належних умов її обігу та цінності. Питанням протистояння інформаційному тиску приділено набагато менше уваги.

Основними актами в даному випадку є Європейська Конвенція про захист прав людини й основних свобод 1950, Хартія основоположних прав ЄС 2007 р., Європейська конвенція про транскордонне телебачення 1989 р. та Директива Парламенту та Ради ЄС 65/2007 “Щодо наближення законів, постанов та адміністративних положень держав-членів стосовно діяльності в сфері теле- та радіомовлення” 2007 р. Дані документи дають право державам встановлювати певні обмеження в інформаційній сфері з метою забезпечення інформаційної безпеки, а також покладають обов'язок (виходячи з норм Конвенції 1989 р., Директиви та практики Європейського суду з прав людини щодо застосування Конвенції 1950 р.) контролювати за відповідними параметрами якість поширюваної ЗМІ інформації (плюс враховується важливість принципу саморегуляції ЗМІ для запобігання порушенню права на свободу слова).

Окрім вказаних актів, засудження та заборона розповсюдження неточної і неперевіреної інформації міститься в Рекомендації РЄ № R (97) 20 “Розпалювання ненависті” 1997 р., Резолюції РЄ 1003 (1993 р.) “Про етичні принципи журналістики”; Резолюції РЄ (74) 26 “Про право на відповідь — стан особи відносно преси” (1974 р.); Рекомендації РЄ № R (97) 20 “Про наклепницькі висловлювання” (1997 р.); Політичній декларації про ЗМІ в демократичному суспільстві 4-ї Європейської конференції міністрів з політики у сфері засобів масової комунікації (1994 р.); Міжнародних принципах журналістської етики (прийнятих на IV Консультативній зустрічі міжнародних і регіональних професійних журналістських організацій) (1983 р.); Йоганнесбурзьких принципах “Національна безпека, свобода самовираження та доступ до інформації” (1995 р.), тощо [4, с. 117].

Щодо можливості держави втручатися у свободу виявлення поглядів в разі запобігання порушенню правопорядку, то така міжнародна установа як Європейський суд з прав людини перш за все підкреслював, що поняття “порядок” в даній статті

стосується не тільки “публічного порядку” в сенсі статті 6. Воно також зачіпає і порядок, який має підтримуватись в рамках конкретної соціальної групи [5, с. 9]. До того ж згідно з п. 2 статті 10, для даного втручання необхідно показати, що заходи, застосовані в конкретній справі, були “необхідні в демократичному суспільстві” для “попередження порушення порядку”.

Таким чином, виходячи вищесказаного, на сьогодні і державами і міжнародними організаціями на глобальному рівні визнається існування проблеми інформаційного тиску (інформаційні війни) і виражається засудження такого його аспекту, як поширення недостовірної, спотвореної та наклепницької інформації. Однак актив, які б містили конкретні норми *vis obligandi* в цій сфері, не існує. Звідси виходить, що нормативним підґрунтям на міжнародному рівні для правомірних дій держави із захисту своєї інформаційної безпеки можуть виступати встановлені загальні засади регулювання прав людини та норми “soft law”. Європейські регіональні організації більш конкретні у вимогах до якості поширюваної інформації і обов’язків держав в даній сфері, однак і тут більшість активів носить рекомендаційний характер.

Як свідчить практика, досить важко притягнути до відповідальності державу за діяльність в міжнародній сфері, тим більше в міжнародній інформаційній сфері. Крім того, досить часто, мова йде здебільшого про моральну, а не про політичну відповідальність. Тому на сьогодні досить актуальним є питання посилення існуючих стандартів відповідальності та розробки нових міжнародно-правових юридично обов’язкових норм хоча б на регіональному рівні відносно відповідальності держав за діяльність національних ЗМІ, яка наносить шкоду міжнародному миру та співробітництву, державній та суспільній безпеці. Також необхідно розробити єдиний міжнародний акт, який би містив уточнені принципи міжнародного інформаційного права, створити відповідний інституційний механізм (наприклад, Бюро з інформаційної безпеки в системі органів ЄС), відпрацювати механізм подачі та розгляду претензій тощо.

Література

1. *Кісілевич-Чорнойван О. М.* Інформаційна безпека та міжнародна інформаційна безпека: проблема визначення понять // Юриспруденція: теорія і практика. — 2009. — № 8. — С. 11–18.
2. *Вельяминов Г. М.* Международное экономическое право и процесс (Академический курс): Учебник / М.: Волтерс Клувер, 2004. — 496 с.
3. *Макаренко Є. А.* Інформаційна політика Європейського Союзу. — К: 2000. — 288 с.
4. *Кісілевич-Чорнойван О. М.* Сучасні тенденції розвитку системи міжнародного права (міжнародного інформаційного права): Дис. ... на здоб. наук. ступ. д-ра філософії в галузі права / МКА; МАУП; Між нар. відкр. ун-т. — К., 2009. — 227 с.
5. *Європейські стандарти в галузі свободи слова* / Міністерство юстиції України / Д. М. Третяков (упоряд.). — К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2002. — 230 с.
6. *Офіс офіційних публікацій Європейської Комісії* <http://www.europ.eu.int>
7. *Офіційний сайт ООН* <http://www.un.org>